

Siyavash Shahabi:

Bortom rubrikerna: Varför Irans protestvåg inte kan reduceras till ett namn

(Ur [International Viewpoint](#), 26 januari 2026. Ursprungligen publicerad på [The Fire Next Time](#), 12 januari. Översättning från engelska, Göran Källqvist.)

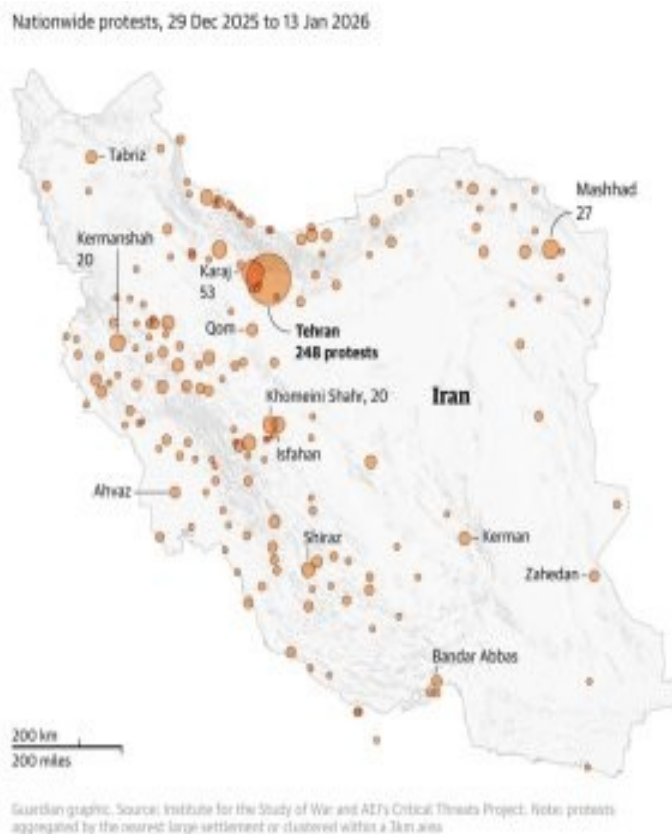
När Irans nya våg av landsomfattande protester går in på sin 12:e dag¹ - och efter att rapporter om en utbredd nedsläckning av internet cirkulerat – har en gammal diskussion fått förnyad fart och åter hamnat i centrum för den politiska diskussionen: drivs gatorna på av ”uppmaningar till handling” från politiska figurer, eller är uppmaningarna främst ett försök att åka snålskjuts på en rörelse som redan äger rum?

Persiska BBC tog upp denna fråga i sitt program *Goftogoo-ye Vizheh* i ett samtal med den tidigare studentaktivisten och politisk fången Leila Hosseinzadeh, med Farnaz Ghazi-Zadeh som programledare. Under de senaste åren har Hosseinzadeh blivit känd för sitt konsekventa fokus på ekonomisk rättvisa och de arbetandes och yrkesutbildades krav, samtidigt som hon också har betonat minoriteternas rättigheter. Ett av de mest allmänt uppmärksammade ögonblicken i hennes offentliga historia var för ungefär två år sedan, då hon försvarade sin avhandling utan den obligatoriska slöjan [hijab] och i en kurdisk klänning – en handling som enligt många observatörer gjorde att studentaktivismens språk och omfattning gick in i en ny fas. Hosseinzadeh föddes 1991 (1370 enligt den iranska kalendern). Hon säger att hon inledde sin politiska och medborgaraktivism 2009, vid 18 års ålder. Hon studerar för närvarande i Tyskland på ett forskarstipendium.

”Att förknippa protesterna med Pahlavis upprop är ett misstag”

Programmets första fråga gick direkt till kärnfrågan. Hosseinzadeh har sedan länge betonat ”organisering nerifrån och upp”, och blev tillfrågad om hur hon ser på offentliga massaktioner när de sker inom ramen för upprop från välkända politiska figurer.

Hennes svar vände upp och ner på dagens förhärskande skildring. Hon hävdade att protesterna har

¹ 28 december 2025 till 12 januari 2026, se kartan som visar de städer där protester äger rum.

pågått i 12 dagar, medan Reza Pahlavis upprop gjordes för 2 dagar sedan. Så, sa hon, att knyta inledningen av protesterna – eller ens deras utvidgning – till hans uppmaning är helt fel. Sarkastiskt tillade hon att många politiska figurer i Iran betar sig som Lillprinsen: först ser de vad folk gör, och sedan ”tillkännager” de samma sak som om det vore deras egen uppmaning till handling. Enligt hennes åsikt begränsar sig inte detta mönster till storpolitiken. Hon säger att det har upprepats på olika områden. Från motstånd mot obligatorisk slöja till protester av arbetare och yrkesutbildade.

Samtidigt betonade hon att det fortfarande är oklart hur det ser ut på marken, på grund av att internet har stängts ner. Men hon sa att de tillgängliga rapporterna tyder på att deltagandet har varit mycket större än tidigare kvällar, och hon ser det som ett naturligt resultat av hur protesterna har spridit sig – inte som resultat av en uppmaning utifrån. Hon förnekar inte att politiska figurer har anhängare inne i Iran, men hon hävdar att ett direkt samband mellan en enstaka persons uppmaningar och protesternas utvidgning inte motsvarar det senaste decenniets verklighet.

Från basaren till gatorna – och logiken att ”varje gnista kan bli en eld”

Hosseinzadeh förklarar vad hon menar med protesternas inre logik och pekade på var de började. Hon sa att protesterna började i basarerna. Hon påpekade att basarprotester i Iran vanligtvis begränsas till denna sektor, men den här gången utvidgade de sig snabbt. Enligt hennes åsikt har omständigheterna blivit så outhärdliga för vanligt folk att ”varje gnista” kan utlösa en större brand – och så länge demonstranter kan ta sig förbi de förtryckande styrkorna kommer protesterna att fortsätta att sprida sig.

Inom dessa ramar hänvisade hon till tidigare erfarenheter, och sa att det flera gånger under de senaste 8 åren till och med har hänt att städer har ”befriats” – om än bara för några timmar eller dagar. Enligt hennes redogörelse utgjorde december 2017 (Dey 96) inledningen av en mångfaldig, utspridd regimfientlig rörelse. Hon tillade, att om inte protesterna i november 2019 (Aban 98) hade stoppats av vad hon beskrev som ett ”massmord”, kunde de ha utvecklats ännu snabbare än det vi ser idag. Som ett exempel sa hon att det på den tiden i själva verket hände att delar av stora städer ”befriades” på bara några dagar.

Hennes slutsats var tydlig: om man tittar inifrån är det som kallas ”utan motstycke” inte utan motstycke till form eller mönster. Om något, hävdade hon, har förtrycket och sprickorna i samhället ibland ökat protesternas ”tröghet” och gjort att en del grupper ansluter sig försiktigare eller mer tveksamt. Men hon ser den allt större djärvheten – och den allt starkare betoningen av folkets ”rätt till legitimt självförsvar” – som ett logiskt resultat av statens våld: folk har dragit slutsatsen att de inte kan gå framåt på något annat sätt.

Skillnaden idag: risken att en mångskiftande rörelse förminsкас till ”en enhet”

När programledaren frågade vad som har varit annorlunda under de här två veckorna, underströk Hosseinzadeh ett centralt bekymmer: att rörelsens mångfald tas över och begränsas till förmån för en påtvingad ”samstämmighet”, en enda enhet och ett sorts ledmotiv om en enda kraft. Hon

hävdade att rörelsen som började på Dey 96 redan från början stärktes av att många olika samhällskrafter anslöt sig – utan att de censurerade sig eller begränsade sina krav för att passa en enda ideologi, en fraktion, eller ett enda ”varumärke”.

För att illustrera denna mångfald ställde hon flera bilder sida vid sida: överlappningen mellan Dey 96-protesterna och de arabiska protesterna i Khuzestan som kallades ”Värdighetsupproret”, uppkomsten av ”Revolutionära gatans flickor” efter Vida Movaheds aktion, studenter som stod jämte den bredare allmänheten, och dervischernas sittstreck utanför ett fängelse. Enligt hennes uppfattning har rörelsen alltid gjort framsteg med hjälp av denna verklighet med många röster – och att alla projekt som försöker trycka ihop den i en enda ”figur” eller en enda flagga så småningom kommer att krocka med det iranska samhällets faktiska komplexitet.

Argumentet om ”den grå mitten” – och hennes hårda motstånd mot en ledarcentrerad politik

I ett av samtalets mest spända delar förde programledaren fram ett välbekant argument: vissa säger att man för att få med den ”grå mitten” – folk som tvekar eller är politiskt tysta – måste ha en framträdande figur, och att Reza Pahlavi nu har trätt in i den rollen.

Hosseinzadeh svarade att basarstrejkerna i Tabriz och Isfahan ägde rum innan Pahlavis upprop, och om man vill tala om den ”grå mitten” så är dessa grupper bland de tydligaste exemplen. Ur hennes perspektiv är att kasta in ett ”rep” i mitten så att folk kan ta tag i det en gammal, utsliten och ineffektiv modell för hur gaturevolter och revolutioner faktiskt organiseras. Hon sa att denna modell även under denna rörelse har misslyckats upprepade gånger – men den återkommer, inte på grund av att det inte finns några andra metoder, utan för att ”andra intressen” verkar för och insisterar på att koncentrera politiken kring berömda ansikten.

Hon återvände till Dey 96 för att betona denna punkt: vilka av dagens stora namn trodde vid den tiden verkligen på att regimen kunde störtas? Hon övergick sedan till en djupare strukturell faktor: under de 2-3 senaste decennierna har Islamiska republiken slagit ner på all sorts organisering av medborgare, arbetare eller yrkesutbildade – från miljö- och välgörenhetsgrupper till studentorganisationer – och idag, sa hon, sitter många av de mest framträdande figurerna på det sociala och arbetarområdet i fängelse. Hur kan någon, frågade hon, under dessa förhållanden förvänta sig att dessa grupper ska fungera ”normalt”?

”Vi kommer att få demokrati senare” – eller varför demokrati måste tas upp nu

Programledaren tog sedan upp ett annat bekymmer: är det inte dags att gå vidare förbi dessa dispyter, koncentrera sig på förändringar först, och ta itu med hur man ska uppnå demokrati först efter att Islamiska republiken har omvandlats?

Samtidigt som Hosseinzadeh känslomässigt betonade sin personliga önskan att se regimen falla, varnade hon för att logiken ”låt den falla först, vi kommer att fixa det senare” är precis där historien kan upprepa sig med ett nytt ansikte. Även om, sa hon, de som krossas av outhärdliga förhållanden säger ”okej – låt den falla, och så ser vi sedan”, så visar synsättet hos det hon kallade ”den ledande

oppositionen”, som är de som hörs mest med hjälp av media och pengar, tecken på något annat: det ser mer ut som ett försök att kontrollera protesterna än att hjälpa dem att driva på för verkliga förändringar.

Enligt hennes åsikt är utpekandet av minoriteter och underblåsandet av etnisk känslighet ett tecken på denna kontrollmetod. Hon hävdade att stora delar av befolkningen hade knuffats åt sidan med hjälp av stigmatisering och anklagelser redan innan något hade hänt – något som hon anser står i direkt motsättning till det mångskiftande iranska samhällets verklighet. Hennes kärnpunkt var att en sådan politik försvagar de breda samhällskrafterna, får dem att tveka, och till och med oroar folk som fram till igår var ute på gatorna: ”Tänk om vi blir de första som offras?”

”Ledare skapas”

Tillfrågad om vad de prodemokratiska grupperna ska göra nu, sa Hosseinzadeh att det första är att överge gamla, improduktiva vanor – som att samla ihop några berömda figurer, tillkännage en allians och inbilla sig att det bara med hjälp av detta kommer att bli regimförändringar. Hon resonerade att många av dessa figurer inte kom från gatan, och att de inte är knutna till verkliga nätverk eller organiserade samhälleliga baser.

Sedan gav hon ett personligt exempel: efter att ha släppts ur fängelset 2022 (1401) sa hon att hon plötsligt såg folk presenteras i media som ”rörelsens ledare”. Hennes poäng var rakt på sak: ledarskap skapas – ofta utan något klart svar på vilket förhållande den personen verkligen har till slagfältet.

När programledaren anmärkte att man ibland kan ”bli en figur” ur verklig kamp – och att Pahlavi, i egenskap av den tidigare شاه:s son, sedan länge har varit ett politiskt namn – gjorde Hosseinzadeh en åtskillnad. Hon sa att hennes kritik riktar sig mot figurer som ”odlas” i medieprojekt och på ett konstgjort sätt pressas in i en central roll. Vad gäller Pahlavi, medgav hon att hans familjebakgrund gav honom en inbyggd plattform, men hävdade att denna synlighet inte automatiskt skapar legitimitet för ett projekt som försöker erövra eller omforma en mångfacetterad rörelse.

Programledaren pekade också på att det kunde höras Pahlavi-vänliga paroller på gatorna. Hosseinzadeh accepterade att han hade anhängare bland delar av allmänheten, men förde fram ett provokativt argument: ensam skapar popularitet inte någon politisk legitimitet, och den pekar inte med nödvändighet på den effektivaste vägen till en enhet som faktiskt kan störta regimen.

Hennes förslag till utväg från dödläget: lär av folket och ge det tillbaka till folket

På en direkt fråga om vad det finns för utväg ur återvändsgränden betonade Hosseinzadeh två vägar. För det första: överge den ledarcentrerade politiken och symboliska, medievänliga allianser. För det andra: gör något som hon beskrev som ”enkelt, men svårt i praktiken” för de som vill fungera som vägledare hellre än chefer. De bör lära av det folk redan gör, inse dettas styrkor och svagheter, sprida det som fungerar och ”återlämna det till folket”.

Hon betonade att nedsläckningen av internet ägde rum även 2019, och att det har hänt många gånger att städer tillfälligt ”befrias” – ändå frågade hon: vilken politisk kraft, oppositionell TV-

kanal eller aktivist har på allvar undersökt hur folk organiserade sig, hur de bemötte förtrycket, och hur de lyckades gå framåt?

Hon sa att hon själv försökte fylla denna klyfta, och nämnde att hon skrev två innehållsrika rapporter om protesterna 2019 och 2022. Men hon lade till en hårdare kritik: oppositionens media, sa hon, har inte ens producerat en seriös kritisk analys av sina egna prestationer. Utan den sortens självkritik, resonerade hon, förblir oron lika hög och misstagen upprepas.

Avslutande anmärkning: tala till de demokratiska krafterna, inte döma folket på gatorna

I den sista delen återvände programledaren till en praktisk fråga: är det inte förståeligt att någon som är utmattad av de dagliga påfrestningarna kan dras till en kraft som erbjuder en ”katastrofplan” och en konkret färdplan.

Hosseinzadeh svarade att hon inte försökte undervisa folk på gatorna – folk som, som hon beskrev det, befinner sig vid en punkt där de antingen kämpar, blir dödade, störtar regimen eller dör medan de försöker det. Hennes budskap, sa hon, riktar sig till de prodemokratiska krafterna och de tveksamma samhällsgrupper som är rädda för att det efter så mycket blod och kamp kanske kan återuppstå en annan sorts auktoritärt styre och plundring.

Hennes centrala varning var rättfram: om de demokratiska krafterna fastnar i splittring och inaktivitet, så riskerar de att återskapa samma historiska mönster – där makten i de avgörande ögonblicken faller igenom, och framtiden utnyttjas mot friheten.

Intervjun slutade med ett tack från programledaren och förhoppningar om ett fortsatt samtal senare. Men Hosseinzadeh huvudlinje var enkel: gatan är resultatet av ett årtionde av samlat tryck, förtryck och ibland organisering uppifrån och ner. Berömda figurer visar sig sent. Den verkliga faran är att det, istället för att rörelsens mångfald och verkliga erfarenheter på fältet stärks, uppstår projekt vars mål inte är att öppna vägen till frihet – utan att leda och kontrollera en rörelse som redan är utom kontroll.

(Sammanfattning och redovisning av intervjun, på engelska, av Siyavash Shahabi.)